

Улс орнуудын хөгжлийн түвшинг тодорхойлдог гол үзүүлэлтүүдийн нэг нь аж үйлдвэрийн хөгжил юм. Монгол улсын аж үйлдвэрийн салбар нь уул уурхай, хөдөө аж ахуйн түүхий эдэд тулгуурласан, хялбар технологи дээр суурилсан бүтэцтэй байгаа бөгөөд технологийн багтаамжгүй, нэмүү өртөг шингээгүй, нам технологит бүтээгдэхүүн экспортын дийлэнх хувийг эзэлж байна. Монгол улсын их хурлаас 2015 онд баталсан Төрөөс аж үйлдвэрийн талаар баримтлах бодлого нь хөдөө аж ахуйн гаралтай түүхий эд, уул уурхайн олборлох үйлдвэрлэлээс мэдлэг, нэмүү өртөг шингээсэн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг бий болгох, аж үйлдвэрийн бүтцийг төрөлжүүлэн, бүтээмжийг дээшлүүлэх замаар эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг хангахад чиглэгдсэн. Тус бодлогод олон чухал зорилтуудыг тусгасан бөгөөд тэдгээрээс аж үйлдвэрийн зураглалыг экосистем, хүн амын нутагшил, суурьшил, түүхий эдийн нөөц, дэд бүтцийн бодлоготой уялдуулан зураглаж, бодлогын шинжилгээ хийн аж үйлдвэрийн тэргүүлэх чиглэлүүдийг тодорхойлон улмаар кластераар хөгжүүлэх зорилтыг хэрэгжүүлэх нэн чухал юм.

Монгол улсын аж үйлдвэрийн хүнд, хөнгөн болон хүнсний үйлдвэрийн дэд салбаруудын голлох үйлдвэрүүдийг сонгон авч тэдгээрийг хөгжүүлэх тохиромжтой бүсийг газарзүйн мэдээллийн системд суурилсан дүн шинжилгээний MCDA болон AHP аргуудын хослуулан зураглаж, бодлогын дүн шинжилгээ хийсэн.

Сурьы суалгааны үр дүн, дата мэдээлэл цуглуулалт

Статистик Анализ математик тооцоолол

Уялус үзүүлэлтийн дагуу тооцооллол хийх

Байгаль

Гадаргын бием гүншй усны ноон, Бэлгээрлийн ноон, Газарын ноон, ашиглалт, хөрс, ургамалжилт, ойг ноон, Байгалийн түүхий зийн ноон,

Нийгэм

Хүн амын тархалт, хөдөлмөрийн ноон, ажилгүйн, адуурал, хот сууринь байршил, татаалал

Эдийн засаг

Дэл бүтцийн хөгжил, эрчим хүчийн сүлжээ, Авто болон төмөр замын сүлжээ, ХАА үнжлэл, Бюомын байршил

Хиймэл оюун ухаан ашиглалт GIS анализ

Шалгуур үзүүлэлтүүдийг эрэмбэлж дүн шинжилгээ хийхээд Газаргүйн үзүүлэлтийн систем (GIS) дээр суурилсан: Олон шалгуурт шийдвэр гаргалтын (Multi criteria decision analysis - MCA) аргаг

Штатсалад дүн шинжилгээний аргаг (Analytical hierarchy process AHP) хосруулсан ашиглан, хиймэл оюу ухаан хөгжүүлэн тооцооллол хийх.

Бодлогын Анализ

УИХ, ЗГ-аас баталсан бодлогын баримт бичигийг уялдуулан анализ хийх.

Болог: Говтвотойг мэдэжлийн үйлд баримт-2030, Төрөөс ав уйдв-эрийн талаар баримтал бодлого(2015), Төрөөс эрдс басыгын талаар баримтал бодлого (2014), өндөр техмозогийн ба үйлд-эрийн талаар төрөөс баримтал бодлого(2010).

Хууль: Чөлөөт бүсийн тухай хууль, УТГ-ын эрх зүйн байдал тухай хууль, ЖДҮ-ийн тухай хууль, Үйлдвэрлэл дэмжих тухай Иновацийн тухай

Бүс нутгийн бодлого, хөтөлбөр

Belt & Road, The Eurasian Economic Union (EAEU), CAREE

Northeast Asian economic integration, Талын зам, 3-н үсэм

33-н хөтлөр

```

graph TD
    A[Нөлөөлөл хүчин зүйлсийн нөлөөллийн үнэлгээ] --> B[Байгалийн нөхцөл  
Нийгэм, эдийн засаг  
Дэд бүтэц]
    B --> C[Шалгуур үзүүлэлтийг боловсруулах]
    C --> D[Нөлөөлөл хүчин зүйлсийн нөлөөллийн нэгдсэн үнэлгээ]
    E[Хязгаарлах хүчин зүйлсийн нөлөөллийн үнэлгээ] --> F[Улсын тусгай хайгааралттай газар нутаг  
Ой сан бүхий газар  
Усан сан бүхий газар  
Гол, нуурын урсц, бирлах ах  
Нуур, тойром]
    F --> G[Хязгаарлах хүчин зүйлсийн нөлөөллийн үнэлгээ]
    G --> D
    H[Мэдээт суурьсан дүн шинжилгээ] --> I[Мэргэнийн түвшинд шинэчлэх]
    I --> J[Нарийвчлалын үнэлгээ  
(Калпа коэффициент)]
    D --> K[Үйлдвэр хөгжүүлэх тохиромжтой газрын үнэлгээ]
    J --> K
  
```

А	Арс, ширий үлдээр	Арс
Б	Шалгуур зүүлэлт	Б
В	Малын тоо, тархалт	В
Г	Малын хэрэгцэйн зарлага, Бог	Г
Д	Малын хэрэгцээний зарлага, Бог	Д
Е	Бэлчээр, ашиглалт	Е
Ж	Амьтан, усны сулзурганы нийгэмл	Ж
З	Хүн амын нийтлэл	З
И	Хот, хуучингаас аслагдсан байдал	И
Й	Хатуу хучигттай автозамнаас аслагдсан байдал (одоо байгаа болон төлөвлөгдсөн)	Й
К	Төмөр замнаас аслагдсан байдал (одоо байгаа болон төлөвлөгдсөн)	К
Л	Эрчим хүчин, шугамаас аслагдсан байдал (одоо байгаа болон төлөвлөгдсөн)	Л
М	Одоо байгаа үйлдвэрийн байршил	М
Н	Бөөмт	Н
О	Хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо	О
П	Ажилгүйдлийн түвшин	П
Р	Ядуурлын хэмжээний хурээ	Р
С	ДНБ хувийн хэсгийн нэмэгдэл өртгийн эзлэх	С
Т	Орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт	Т
У	Аж үйлдвэрийн дэд салбарын нийт үйлдвэрлэл	У
Ф	ААН-бүт ажилчдаарын сарын дундаж цалин	Ф
Х	Нэг хүнд ноогдох ДНБ	Х
Ц	Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутаг	Ц
Ч	Усан сан бүхий газар	Ч
Ш	Ойн сан бүхий газар	Ш
Ъ	Гол мөрний усанг бүрэлдэх эх	Ъ
Ы	Өндөржилт	Ы
Э	Налуу	Э

Figure 1 displays 12 maps of the Iberian Peninsula showing the spatial distribution of various plant species. The maps are arranged in a 4x3 grid. Each map is labeled with a species name. The maps show the distribution of the species across the Iberian Peninsula, with colors indicating the density or presence of the species. The species names are: 1. *Equisetum arvense*, 2. *Asplenium adnigrum*, 3. *Vicia cracca*, 4. *Vicia cracca*, 5. *Vicia cracca*, 6. *Vicia cracca*, 7. *Vicia cracca*, 8. *Vicia cracca*, 9. *Vicia cracca*, 10. *Vicia cracca*, 11. *Vicia cracca*, 12. *Vicia cracca*.

Max, махан бүтгэдээхүүний үйлдвэр		Цаг уруул
№1	Малын тоо, тархалт	Шануур
№2	Хөдөө аж ахуйн малтай	Шануур
№3	Гадаргууны суусныг үнэлсний нэтийлэл	Шануур
№4	Бэлчээр ашиглалт	Шануур
№5	Хүн амын мах, махан бүтгэдээхүүний жийнхний эхлэлтэй	Шануур
№6	Хүн, сүргийнхээ аялалдаг байдал	Шануур
№7	Хүн амын нэтийлэл	Шануур
№8	Хатуу хүчтэйг автомашаа аялалдаг байдал (одор байгаа болон төлөөлөгдсөн)	Шануур
№9	Төмөр замнаас аялалдаг байдал (одор байгаа болон төлөөлөгдсөн)	Шануур
№10	Эрчим хүчний шугамаас аялалдаг байдал (одор байгаа болон төлөөлөгдсөн)	Шануур
№11	Одоо байгаа үйлдвэрлэлийн байршил	Шануур
№12	Босолт	Шануур
№13	Хөдөлмөрийн насны хүн амын тоо	Шануур
№14	Ажилдүүлгийн түвшин	Шануур
№15	Яаруурны хамралтын хүрээ	Шануур
№16	ДНБ-д хүчин хэвшсэн салбарын нэмэгдэл өртний эхлэлтэй	Шануур
№17	Сонирхуулж танилцуулсан өрсөлдөөн	Шануур
№18	Үнэ хугацааг ДНБ-	Шануур
№19	Аж үйлдвэрлэлд дэд салбарын нийт үйлдвэрлэл	Шануур
№20	Урсгал хурдтайс мөлийн тоо (5 мөлийн дундаж)	Шануур
№21	Урсгал ажиллагааг сарын дундажтай	Шануур
№22	Урсгал хугацааг хамгаалахтай газар нутаг	Шануур
№23	Урсгал сөн бүлэг газар	Шануур
№24	Сөн сөн бүлэг газар	Шануур
№25	Хүн мөрний урсгал бүрэлдэх эхлэлтэй	Шануур
№26	Энхлү	Шануур
№27	Энхлү	Шануур

Төмрийн хүдэр боловсруулах үйлдвэр		Шалгуур уугаах
№		
1		Төмрийн орд газар (20 сая тн дэвшнэц)
2		Төмрийн орд газар (3-20 сая тн нецтэй)
3		Коксжих Нүүрсний орд газар
4		Төмрийн орд газар (3 сая тн доош нецтэй)
5		Кальцуур жонгор орд газар
6		Хайгуур сулзаныг нэгтгэлт
7		Үүний усны нөөц
8		Нур
9		Төмөр замаас аслагддаг байдал (одоо байгаа болон төлөвлөгдсөн)
10	Дэд бүтэц	Төмөр хүчин шугамын аслагддаг байдал (одоо байгаа болон төлөвлөгдсөн)
11		Боомт
12		Хатуу хүчилтэй автозамаас аслагддаг байдал (одоо байгаа болон төлөвлөгдсөн)
13	Зак	Хол, суурьгаас аслагддаг байдал
14		Хол, суурьгаас аслагддаг байдал
15		Хол, суурьгаас аслагддаг байдал
16	Эдийн засгийн асар	Ажилгүйдлийн түвшин
17		Дууриулам хамралтын хүрээ
18		ДНБ-н хувийн хэсгийн нэмэгдэл өртгийн зэлэх хувь
19		Орч нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт
20		Ажилгүйдлийн дэд салбарын нийт үйлдвэрлэл
21		Аж-ахуйн үйлдвэрлэлийн сарын дундаж цалин
22		Нэг хүн нэрлэх ДНБ
23		Улсын тусгай хамгаалалттай газар нутаг
24		Усан сан бүхий газар
25		Ойн сан бүхий газар
26		Ой мөрийн урсц бүрдэлд эх
27		Энхлүүлэлт
28		Налуу

